

Vlaams Parlement
Hannes Anaf
Voorzitter Onderzoekscommissie PFAS_PFOS
Leuvenseweg 86
1011 Brussel

Vlaamse overheid
**Openbare Vlaamse
Afvalstoffenmaatschappij**
Stationsstraat 110
2800 MECHELEN
T 015 284 284
F 015 203 275
www.ovam.be

uw bericht van
uw kenmerk
bijlagen
Mechelen 21/01/2022

afdeling Administratie-generaal
dienst/team
contactpersoon Henny De Baets
ons kenmerk AG/HDB/cd/2022-36

Mijnheer de Voorzitter,
Geachte heer Anaf,

Met deze Nota wenst de OVAM haar standpunt kenbaar te maken en verduidelijkende toelichtingen te verstrekken aanknopen bij de aangetekende brief die zij op 14 januari 2022 tot uw Commissie heeft gericht. Daarbij formuleerde de OVAM uitdrukkelijk voorbehoud voor de foutieve voorstelling van de risicobeoordeling van de OVAM, anno 2017, die bij wijze van conclusie in de mond van de OVAM wordt geformuleerd in strijd met de werkelijkheid zoals deze uit de stukken blijkt, met name alsof de OVAM zou hebben geconcludeerd dat er *“geen enkel risico kan zijn voor de mens”* (uittreksel) terwijl de OVAM oordeelde dat *“er, gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn geen aanwijzingen zijn dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties”* (uittreksel).

Werkwijze van de OVAM bij de risicobeoordeling in het dossier 3M

De OVAM heeft de beoordeling van de onderzoeksgegevens en de risicobeoordeling in het dossier 3M te Zwijndrecht verricht op basis van het beschrijvend bodemonderzoek 3M van 2004-2006 (BBO), de inzichten vanuit het wetenschappelijk samengesteld RAT-team bij de uitwerking van het BBO, de inzichten van prof Tytgat, de bestaande risicobeoordeling van bodemonderzoeken en de (internationale) normeringscontext, voor zover deze voorhanden was en is:

A. Resultaten van het beschrijvend bodemonderzoek - inzichten RAT TEAM

Bij de beoordeling van onderzoeksgegevens werkt de OVAM en VITO met een wetenschappelijk onderbouwd risicobeoordelingsmodel, zijnde het S-risk model (voorheen Vlier humaan model, zoals gebruikt in BBO van 3M in 2006). Dit model is uitgebouwd door VITO en wordt door VITO actueel gehouden. Het model S-Risk is een conservatief berekeningsmodel waarbij alle blootstellingsroutes geïntegreerd worden bekeken, en waarbij ook achtergrondblootstelling mee in rekening wordt gebracht. Voor het uitvoeren van beschrijvende bodemonderzoeken dienen erkende bodemsaneringsdeskundigen (EBSD) de bij ministerieel besluit vastgestelde standaardprocedures en de richtlijnen van de OVAM te volgen. De risicobeoordeling is een belangrijk onderdeel van het beschrijvend bodemonderzoek.

Het BBO van 3M liep tussen 2004 en 2006. Het verslag van het BBO werd medio 2006 door de erkende bodemsaneringsdeskundige (eBSD) gefinaliseerd en bij de OVAM ingediend. Een BBO houdt een afperking van de bodemverontreiniging in, dit vertrekkende vanuit het bronperceel naar de omgeving. Deze afperking gaat gepaard met een risicobeoordeling. In het BBO werden op het bedrijfsterrein zelf hoge concentraties aan PFAS in de bodem en het grondwater vastgesteld. Deze concentraties werden getoetst aan toetsingswaarden die door een team van experts werden vastgesteld. Het risk assessment team (RAT-team) bestond uit experts en eBSD, meer bepaald Prof Dr Colin Jansen (Universiteit Gent), VITO, Lisec (tot in 2004), Aeolus, EPAS, 3M en Arcadis (vanaf 2004).

De concentraties buiten het bedrijfsterrein lagen aanmerkelijk lager. De eBSD toetste de concentraties die zich door middel van atmosferische depositie buiten het industrieterrein hadden verspreid (en dus buiten industriegebied) aan de toxicologische risicogrenswaarden voor gelijkaardige organofluorverbindingen die op dat moment gekend waren. Voor de bodem betekende dit een risicogrenswaarde van **30.000 µg/kg droge stof**, beoordeeld vanuit het humaan toxicologisch risico. Gekoppeld aan de risicobeoordeling bleek in dit BBO geenszins de noodzaak om bij de afperking (aan de hand van onderzoeksdata zoals stalen) het volledig woongebied van Zwijndrecht te incorporeren in de te onderzoeken omgeving.

Het BBO besloot tot een saneringsnoodzaak. De eBSD stelde een bodemsaneringsproject voor, dit voor de verontreiniging van het grondwater (met het oog op het tegen gaan van het verspreidingsrisico) maar gaf ook aan dat er **geen voorzorgsmaatregelen nodig** waren. De OVAM toetste het BBO onder meer aan de inzichten uit de Verenigde Staten en verklaarde het onderzoek conform in oktober 2006 en besliste op deze wijze tot de noodzaak van een bodemsaneringsproject.

B. Inzichten van Prof. TYTGAT

De houding van de OVAM wordt eveneens gekenmerkt door **voortschrijdend inzicht**. Zo deelde Lantis in 2017 aan de OVAM verschillende versies van het rapport Tytgat mee. Professor Tytgat kreeg blijkbaar de opdracht van Lantis om een risico-analyse voor de mens uit te voeren met betrekking tot

de PFAS-verontreiniging in bodem en grondwater evenals om een toelichting op te maken bruikbaar voor communicatie.

Professor Tytgat stelde een toetsingswaarde voor van 16.000 µg/kg droge stof (ecologische toetsingswaarde) en een humaan toxicologische toetsingswaarde van **100 µg/kg droge stof** als “actuele en meest strenge waarden”. Dit door professor Tytgat gehanteerde toetsingskader lag **in lijn met de toenmalige internationaal gebruikte normering**, voornamelijk de European Food Safety Organisation (EFSA) en het Nederlandse Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Professor Tytgat baseerde zich op het RIVM-rapport uit 2016 ‘Milieukwaliteitswaarden voor PFOS’. In dit rapport is een maximaal toelaatbaar risiconiveau (MTR) voor wonen met tuin opgenomen dat rekening houdt met de humane risico’s. Deze MTR bedraagt **6.600 µg PFOS/kg droge stof**. Deze waarde werd berekend met CSOIL, een model gelijkaardig aan S-Risk, voor een standaard blootstellingsscenario wonen met tuin. Uit het RIVM-rapport blijkt dat voor gezondheidsrisico’s uitgaande van bodemverontreiniging de MTR van **6.600 µg PFOS/kg droge stof** dient te worden gebruikt. Dit is in overeenstemming met de methodieken die in Vlaanderen worden gehanteerd.

Op 6 oktober 2017 bezorgde professor Tytgat zijn antwoord op de bijkomende specifieke vragen die BAM/Lantis en de OVAM hadden gesteld. De waarden die professor Tytgat in dit rapport formuleerde als **de waarden waarboven hij aanbevelingen zou geven** om bv de consumptie van eieren of gewassen uit de eigen tuin te ontraden, werden met de voorhanden zijnde analyses **niet overschreden**. Op basis van de **op dat moment beschikbare gegevens**, waren er dus **geen locaties** waarvoor het nodig was aanbevelingen mee te geven noch AZG te betrekken.

C. Beoordeling van het risico op basis van de bestaande richtlijnen

Bij de risicobeoordeling werd eveneens gebruik gemaakt van de bestaande standaardprocedures, die zijn opgesteld in samenwerking met VITO. Voorafgaand aan een toetsing in een beschrijvend bodemonderzoek van het ‘direct humaan risico’ gebeurt in een oriënterend bodemonderzoek al een toetsing van de ‘duidelijke aanwijzingen van een ernstige bodemverontreiniging’ (DAEB).

Deze DAEB is gebaseerd op toetsing aan bodemsaneringsnormen, of in afwezigheid ervan, aan toetsingswaarden. Indien er, zoals in dit geval en met de kennis van de gezondheidkundige grenswaarden van 2017, **geen overschrijding was van de Nederlandse vergelijkbare ‘toetsingswaarden’** was er in een eerste fase van risico-evaluatie **zelfs al geen indicatie van de noodzaak tot verder onderzoek**.

D. Internationale grenswaarden

De **CLP- en de POP-verordening**: er zijn de grenswaarden in relatie tot de toxische/gevaarlijke eigenschappen van PFOS zoals die zijn vastgelegd in **de CLP-verordening** (1272/2008) gaande van een **grenswaarde** van 0,3 % voor de gevaareigenschap H360D (kan vruchtbaarheid ongeboren kind schaden) en 1 % voor H351 (kan kanker veroorzaken) tot 22,5 % en 25 % voor H332 (schadelijk bij inademing) en H302 (schadelijk bij inslikken), gegeven daarbij ook de doelstelling van de CLP-

verordening 'het waarborgen van een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van de mens en het milieu' (artikel 1 van de verordening).

Deze grenswaarden zijn in het concreet geval bijlange niet aan de orde. Dat laatste is ook het geval voor de grenswaarde van 50 mg/kg in de **POP-verordening** (2019/1021), zijnde ondergrens die noopt tot bijkomende maatregelen als het over afvalstoffen gaat. Anders gezegd: tot een **grenswaarde van 50 mg/kg** zijn volgens de POP-verordening geen bijkomende maatregelen nodig. Gegeven daarbij de doelstelling van de POP-verordening *'rekening houdend met het voorzorgbeginsel de gezondheid van de mens en het milieu te beschermen tegen POP's, door de vrijkoming van dergelijke stoffen te minimaliseren met het oog op het zo spoedig mogelijk elimineren ervan waar mogelijk, en door bepalingen vast te stellen betreffende afval dat geheel of gedeeltelijk uit die stoffen bestaat of daarmee verontreinigd is'*. (artikel 1 van de verordening).

Voor de mogelijke gezondheidseffecten ingevolge bioaccumulatie van PFOS heeft professor Tytgat de **grenswaarde van 100 µg/kg** naar voor geschoven als **absoluut veilige grenswaarde voor een woongebied** (en ook tijdens de zitting van de POC herhaaldelijk bevestigd). Gegeven de vaststelling dat die grenswaarde 30.000 keer lager ligt dan de meest strenge CLP-grenswaarde was er ook **geen enkele aanleiding om de grenswaarde van 100 µg/kg in vraag te stellen en/of te twijfelen dat die onvoldoende zou tegemoetkomen aan het voorzorgsbeginsel.**

Verduidelijkende toelichting m.b.t. de huidige inzichten: op basis van de gegevens die **zijn bekomen in recente bodemonderzoeken** (het gaat daarbij zowel over lopende beschrijvend bodemonderzoek in opdracht van 3M als de onderzoeken door lokale overheden en de OVAM) dient vastgesteld dat **slechts enkele bodemstalen die in woonwijken zijn verzameld, concentraties hebben die de voorgestelde bodemsaneringsnorm voor bestemmingstype III van 18 µg/kg ds voor PFOS overschrijden**. De gemeten maximumconcentratie is 120 µg/kg ds in woonzone. In geen van de geteste bodemstalen in dit gebied werd een overschrijding van de voorgestelde bodemsaneringsnorm voor PFOA vastgesteld. De verhoogde waarden zijn gemeten in de directe nabijheid van de 3M-vestiging. **De concentraties nemen duidelijk af met toenemende afstand tot de 3M-site.**

Conclusie van de OVAM wat de ambtshalve risicobeoordeling betreft:

Naar alle zorgvuldigheid heeft de OVAM aan BAM/Lantis behoorlijk de volgende risico-beoordeling meegedeeld:

*"Gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn, zijn er **geen aanwijzingen** dat er een **direct humaan risico** uitgaat van de **aangetroffen concentraties**. Met name de concentraties in het grondwater, dat de meest kritische blootstellingsroute vormt voor PFAS, vallen ver onder de huidig gehanteerde toetsingswaarden (bv. Zoals deze in de nota van prof. Tytgat worden naar voren gebracht). De resultaten zoals die vandaag bekend zijn,*

beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving. Hierdoor bestaat er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van de bewoners. Wil men volledig uitsluitel over deze aanpalende woonzones en deze onzekerheid wegwerken, zijn bijkomende onderzoeksdaten aangewezen ter plaatse. Deze resultaten zullen de huidige resultaten aanvullen en een vollediger beeld geven van het voorkomen van PFAS in deze regio. (vet en onderstreept door de OVAM).

Deze behoorlijk uitgevoerde en tot stand gekomen risicobeoordeling diende correct door BAM/Lantis aan het PSC te worden gerapporteerd met eerbiediging van de getrouwe weergave ervan zoals door de OVAM meegedeeld. BAM/Lantis heeft echter een andersluidende conclusie in de mond van de OVAM gelegd met een afwijkende strekking.

Nog steeds immers, zelfs tijdens de hoorzittingen van 14 en 17 januari 2022, wordt door sommigen verklaard en beweerd dat volgens de OVAM er *“geen enkel risico voor de mens”* is, wat duidelijk niet strookt met de werkelijkheid.

Aldus wordt ten onrechte een foutieve perceptie in stand gehouden die de geloofwaardigheid van de OVAM en het vertrouwen dat zij verdient, in het gedrang brengt of schade zou kunnen toebrengen.

De OVAM heeft bestendig haar decretale ambtshalve bevoegdheden, verantwoordelijkheden en rol op behoorlijke en pro-actieve wijze uitgeoefend.

COMMUNICATIE en BIJKOMENDE ONDERZOEKEN

De OVAM heeft zich bestendig bereid getoond een trekkersrol op te nemen binnen het kader van de toepassing van het Bodemdecreet, een piste die trouwens door de politieke overheid wordt gekozen op aangeven van de OVAM voor de verdere aanpak lastens 3M omwille van de daarmee verbonden optimale rechtszekerheid, de aansprakelijkheid van saneringsplichtige 3M en het principe van de vervuiler betaalt (zie getuigenis van minister Schauvliege dd 17 januari 2022), zoals uit de hierna geciteerde stukken blijkt.

De beslissing tot communicatie door het Politiek Stuurcomité van 18 september 2017

Op Blz. 29 van de **Notulen van het PSC dd 18 september 2017**, Notulen die de OVAM pas bekomen heeft op 16 november 2012 (!) na toepassing van het Decreet Openbaarheid van Bestuur), staat geakteerd:

“ Het voornaamste resterende risico voor een tijdige start der werken betreft de vastgestelde bodem- en grondwaterverontreiniging. Dit risico heeft vooral een significante impact op prijs en mogelijk termijn. Concreet worden volgende stappen gepland om dit risico te beheersen :

- *Het uitwerken van de meest economisch voordelige technische oplossing zowel voor het grondverzet als het grondwater*
- *Het samenbrengen van alle betrokken partijen (Ovam, VMM, 3M, BAM) ten einde een gezamenlijke aanpak en communicatie af te spreken*
- *(...)”*

Op Blz. 30 **van deze Notulen** staat het “*voorstel van beslissing*” vermeld: “Het Politiek Stuurcomité neemt kennis van de bodem- en grondwaterproblematiek en van het feit dat deze problematiek een significante budgettaire impact heeft en vraagt dat de leidende ambtenaren van de betrokken administraties (OVAM, VMM, ANB en BAM) zo spoedig mogelijk een voorstel van aanpak uitwerken dat de financiële risico’s van het project beheersbaar houdt.” (onderstreept door de OVAM)

Terwijl de OVAM **niet** beschikt over enig formeel geschrift waaruit de beslissing tot communicatie formeel blijkt, ontving de OVAM op 19 september 2017 vanwege de Adjunct-kabinetschef Leefmilieu en Natuur per email (**ter info**) de volgende “*beslissing*” inzake “Oosterweel”:

“Ter info beslissing van het PSC Oosterweel gisteren. Ik ga ervan uit dat BAM hiertoe initiatief neemt. Het Politiek Stuurcomité neemt kennis van de bodem- en grondwaterproblematiek en van het feit dat deze problematiek een significante budgettaire impact heeft en vraagt dat de leidende ambtenaren van de betrokken administraties (OVAM, VMM, ANB en BAM) zo spoedig mogelijk een voorstel van aanpak uitwerken dat de financiële risico’s van het project beheersbaar houdt.” (onderstreept door de OVAM).

In het **VERSLAG van BAM/Lantis dd 22 september 2017** van het overleg tussen BAM/Lantis, OVAM en VMM , staat geakteerd onder “besproken punten”: (...) “Gemaakte afspraken omtrent communicatie in het politiek stuurcomité (de wens om een proactieve communicatie uit te voeren vanuit politiek niveau in de loop van volgende week).”

Vervolgens onder de titel “*feed back* (...) OVAM”:

- *“de zwakke plek in de uiteengezette communicatiestrategie is volgens OVAM het feit dat we niet over meetgegevens beschikken in de woongebieden van Zwijndrecht en het nabijgelegen*

natuurgebied Blokkersdijk. Door BAM werden immers alleen maar onderzoeken gedaan naar vervuiling in haar projectgebied. Deze onderzoeken kunnen niet zonder meer geëxtrapoleerd worden naar woongebied en natuurgebied. Enkel een algemene toetsing van de onderzoeksresultaten aan de typebestemming (woongebied, natuur) is een mogelijkheid naar communicatie toe. Dit geeft echter nog geen duidelijkheid over de effectieve situatie in het betrokken woongebied en natuurgebied. (...);

- OVAM is bereid om in dit traject een trekkersrol op te nemen wanneer dit kan kaderen binnen de toepassing van het bodemdecreet;" (onderstreept door OVAM).

In de **Nota van de Voorzitter van BAM/Lantis dd 29 september 2017**, bekomen in toepassing van het Decreet Openbaarheid van Bestuur op 12 januari 2022, gevoegd bij diens verzending per email van de gevalideerde Notulen van PSC van 18 september 2017, staat te lezen:

"Ik refereer naar de bespreking dd 18/09 omtrent dossier PFOS vervuiling – bedrijf 3M.

De conclusie van de bespreking was dat er best een politieke communicatie wordt voorbereid en dat deze communicatie best zo spoedig mogelijk dient te gebeuren teneinde niet in het defensief te worden gedrongen.

Er werd aan de BAM gevraagd de voorbereiding van de communicatie te behartigen, waarbij o.a. contact zal worden opgenomen met zowel OVAM (sanering grond) als met de VMM (sanering water). Er kan bovendien maar gecommuniceerd worden indien alles inhoudelijk voldoende duidelijk is en men ook meteen een plan van aanpak kan initiëren. (...)"

"Kwintessens: het grootste pijnpunt om nu reeds tot communicatie over te kunnen overgaan zit hem in het feit dat enkel gegevens bekend zijn uit bodemonderzoeken binnen het projectgebied van BAM. (...) OVAM zegt dat op basis van hun ervaring, elke communicatie betreffende dergelijke vervuiling stevast gepaard gaat met informatievergaderingen op het terrein (...) overwegende dat daar meteen heel concrete vragen worden gesteld (vb. genre: mag ik mijn kinderen nog op het gazon laten spelen? mag ik nog groenten uit mijn tuin opeten? zal mijn tuin moeten afgegraven worden? ...) moet je daar echt wel over exacte gegevens beschikken zodat je meteen een correct antwoord kunt geven omtrent de juiste scope en impact van de toekomstige saneringsmaatregelen. (...)

Overwegende dat de bevindingen en standpunten van de OVAM best ook een externe bevestiging en validatie ondergaan heeft BAM een advies gevraagd aan prof. Tytgat van de KUL, rekening houdend met enerzijds zijn expertise en anderzijds het feit dat hij meestal als externe deskundige geconsulteerd wordt door de pers. (...)

Er wordt met OVAM gekeken hoe we snel en zo discreet mogelijk een aantal bijkomende bodemonderzoeken kunnen laten uitvoeren in het bewoond gebied van Zwijndrecht en in het natuurgebied van Blokkersdijk.=> aanknopingspunt hier is het BSP (bodemsaneringsproject)

dat OVAM reeds in 2006 met 3M heeft opgezet teneinde verdere verspreiding van PFOS vervuiling te bekomen (sic) (...)” (vet en onderstreept door de OVAM)

Uit bovenstaande stukken en citaten blijkt afdoende **dat de beslissing** om proactief en op politiek niveau te communiceren, **getroffen werd door het PSC dd 18 september 2017.**

In alle overleg waarin de OVAM betrokken werd heeft zij bestendig haar bereidheid getoond hieraan mee te werken. Dit moge blijken uit het veelvuldige mailverkeer tussen OVAM en BAM uit die periode (2017), maar ook uitdrukkelijk uit de mondelinge getuigenis en schriftelijke notities van de VMM-vertegenwoordiger m.b.t. de vergadering van 21 september 2017.

Het Politiek Stuurcomité, BAM/Lantis en de OVAM spitsen de medewerking aan deze gezamenlijke pro-actieve communicatie, inzonderheid de zoektocht naar mogelijkheden tot bijkomende onderzoeken, heel duidelijk toe op **de toepassing van het bodemdecreet vanuit het bodemsaneringsdossier 3M**

Beleidsbeslissing door de politieke overheid om NIET te communiceren

Luidens de recentste getuigenissen in de Parlementaire Onderzoekscommissie werd op het politiek niveau inderdaad uiteindelijk de beleidsbeslissing getroffen om NIET te communiceren.

Luidens de eigen notities van de OVAM van een **kabinetsvergadering Weyts-Schauvlieghe dd 12 oktober 2017** en de interne terugkoppeling ervan in interne emails dd 13 en 14 oktober 2017 (behorend tot het bij de POC ingediende dossierstukken van de OVAM) werd deze beslissing aan de OVAM als volgt meegedeeld:

- “Het is duidelijk dat BAM aanstuurt op communicatie en 3M wil zien tegemoet komen in hun kosten; (...)”
- “Wat betreft communicatie. **Het kabinet Weyts en Schauvlieghe ziet op dit ogenblik geen reden voor communicatie;** (...)”
- Verdere acties. gelet op het verloop van de vergadering zou ‘k intussen de mogelijkheid van het 2° BSP uitklaren (voor de Palingbeek) en **of er nog mogelijkheid is voor een aanvullend BBO** (...)” (vet en onderstreept door de OVAM).

Andermaal blijkt dat de OVAM haar samenwerking m.b.t. de communicatie, inzonderheid de **zoektocht naar mogelijkheden tot bijkomende onderzoeken, heeft toegespitst op de toepassing van het bodemdecreet en vanuit de bodemsanering door 3M.**

Geconfronteerd met deze politieke beslissing om NIET te communiceren nam **de OVAM de houding aan, naar alle zorgvuldigheid, om EVENMIN ambtshalve bijkomende onderzoeken uit te voeren**, waarbij de OVAM haar houding diende te bepalen binnen haar operationele autonomie en het juridisch referentiekader van haar discretionaire ambtshalve bevoegdheden. Hierbij diende de OVAM **cumulatief** volgende aspecten te beoordelen:

- de doelstelling **“communicatie”** is een finaliteit die geen grondslag vindt in het **Bodemdecreet** voor het uitvoeren van ambtshalve bodemonderzoeken (machtsafwending);
- op het vlak van de **opportuniteit** dient de OVAM de beleidsbeslissing tot NIET communiceren, wegens “geen redenen” daartoe, te eerbiedigen; terwijl deze “redenen” eigen zijn aan het politieke niveau, dient enige andere opportuniteit op het OVAM-niveau te wijken voor deze beleidsbepalende beslissing van de politieke overheid; er zijn geen OVAM-eigen opportuniteitsredenen die binnen de operationele autonomie de OVAM toelaten de beleidsbepalende beslissing van de politieke overheid te overrulen; enige bijkomende onderzoeksdaad zou hoe dan ook noodzakelijkerwijze een communicatie vereisen zowel vóór-tijdens- als na de onderzoeken, hetgeen **manifest in strijd zou zijn met de beleidsbeslissing “geen redenen te zien voor communicatie” en “dat de minister wenst dat de OVAM geen initiatief neemt inzake communicatie of erbij betrokken wordt;** (zie Verslag kabinetsoverleg van het kabinet van minister Schauvliege met de OVAM, Rand Nr 15, zoals neergelegd in het dossier bij de POC.)
- saneringsplichtige 3M bleef NIET in gebreke wat de uitvoering van haar saneringsplicht (op eigen terrein en in de omgeving) betreft, zodat de OVAM niet ambtshalve, in de plaats van een in gebreke blijvende plichtige, enig bijkomend onderzoek kon verrichten;
- **ten gronde** was er evenmin een deugdelijke en afdoende motivering voor ambtshalve bijkomende onderzoeken; **de OVAM heeft zich, in het kader van haar samenwerking met het oog op de aanvankelijk besliste communicatie, steeds uitdrukkelijk toegespitst op de toepassing van het Bodemdecreet en de bodemsanering 3M;** op grond van de de **risicobeoordeling** van de OVAM (zie supra in deze brief **“werkwijze van de OVAM bij risicobeoordeling in het dossier 3M”**) bleek **geen noodzaak** tot het uitvoeren van dergelijke bijkomende onderzoeken in het woongebied in het kader van het Bodemdecreet en het bodemsaneringsproject 3M;
- op het vlak van de kosten diende de OVAM bindend rekening te houden met de door de politieke overheid besliste houding de piste van het bodemdecreet te volgen, ten laste van 3M, wegens optimale rechtszekerheid, hangende saneringsplicht en aansprakelijkheid van de saneringsplichtige 3M (zie getuigenis van minister Schauvlieghe dd 17 januari 2022, rechtszekerheid, aansprakelijkheid 3M en **vervuiler betaalt**)

Vermits aan alle bovenstaande cumulatieve vereisten NIET was voldaan ging de OVAM dan ook naar alle behoorlijk bestuur, volkomen terecht NIET over tot het uitvoeren, uit eigen beweging (en dus volledig op eigen verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid en kosten) van ambtshalve bijkomende onderzoeken met het oog op communicatie.

Geen “escalatie” naar AZG

Ambtshalve heeft de OVAM op grond van haar risicobeoordeling tevens terecht geoordeeld **niet** te moeten “escaleren” naar AZG. Het communicatieprotocol AZG-OVAM (2012) omvat hierover afspraken, in het bijzonder in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn, **wat NIET het geval is** in casu 3M Zwijndrecht zoals hierboven met betrekking tot de risicobeoordeling reeds verduidelijkt.

DOCH: aangezien zowel AZG, VMM als het departement omgeving deel uitmaakten van het Steunpunt Milieu en Gezondheid (dat het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma begeleidt) en van de coördinatiewerkgroep risicobeheersing chemische stoffen (die de strategie hormoonverstoring uitwerkte met als casus Perfluorhoudende stoffen, die uitmondde in het Vlaams Actieplan Pfas) , was de PFAS-problematiek wel degelijk gekend bij al deze actoren.

Tevens heeft de OVAM de resultaten van haar inventarisatiestudie PFAS-risicolocaties in Vlaanderen (waarin 3M als productiesite uiteraard was opgenomen) in 2018 ruim bekend gemaakt via webinars, studiedagen , internationale fora e.d.. Bovendien werd 3M Zwijndrecht door de OVAM als ‘case’ ingebracht op de startvergadering van het PFAS-actieplan op 17 december 2018, waarop alle belanghebbende administraties werden uitgenodigd.

De OVAM heeft op 18 mei 2021 en 14 december 2021 nog via het managementcomité aangestuurd op een versterkte, beleidsdomeinoverschrijdende integrale aanpak rond PFAS.

De hoge mate -zelfs voortrekkersrol- waarin de OVAM ambtshalve pro-actief haar taken, rol en verantwoordelijkheden heeft opgenomen m.b.t. PFAS als opkomende stoffen (emerging contaminants), blijkt afdoende uit de door haar bij de POC neergelegde verdiepende nota “opkomende stoffen”, o.m. met betrekking tot internationale communicatiekanalen en informatiedeling sinds 2014 (§115), zo ook met betrekking tot de verkennende meetcampagne (2016-2018) (zie §36 e.v.) en de bevraging van VITO (2018) (§78 e.v.).

Evenzo pro-actief is het ambtshalve optreden van de OVAM met betrekking tot het beschrijvend bodemonderzoek van 3M ingevolge de voorlopige bijstelling van de EFSA-waarde voor PFOS op 13 december 2018 waardoor de internationale toxiciteitsgegevens aanzienlijk werden verstrengd. Het ging slechts om een voorlopig kader dat EFSA nog moest bevestigen, maar de OVAM kon verwachten dat ook de toetsingswaarden voor bodem zouden dalen wanneer deze nieuwe toxiciteitsgegevens als basis voor de afleiding zouden worden gebruikt. Mede op grond van de ROTS-studie voor het hergebruik van uitgegraven bodem, de verkennende studie van de OVAM op een aantal risicolocaties, de voorbereiding van de ontwerp bodemsaneringsnormen door VITO en de contacten met het Nederlandse RIVM werd 3M op 4 april 2019 gewezen op de noodzaak een nieuw BBO uit te

voeren tegen het tweede kwartaal van 2022 (het humaan toxicologische luik is gevraagd aan 3M tegen 31/01/2022).

Last but not least heeft de OVAM pro-actief de aanpak van emerging contaminants (waaronder PFAS) sinds 2018 op de politieke radar gezet, onder meer in het kader van de bijdragen voor het regeerakkoord, de beleidsnota's, de jaarlijkse operationele plannen en bij de vraag naar financiële middelen. De stand van zaken van het bodemsaneringsdossier 3M werd op 20 december 2019 en op 26 januari 2021 bezorgd aan het kabinet van omgeving.

Algemene Conclusie en Standpunt OVAM

De OVAM heeft haar ambtshalve bevoegdheden, rol en taken in toepassing van het Bodemdecreet met betrekking tot de risicobeoordeling én ten aanzien van ambtshalve bijkomende onderzoeken in het kader van het dossier 3M en de PFAS/PFOS-problematiek, behoorlijk en inzonderheid naar alle zorgvuldigheid, onder meer pro-actief uitgevoerd.

Antwoordend op de vraag van het geachte Lid mevrouw Tine Rombouts zoals geakteerd in het geredigeerd woordelijk verslag van de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS, Proces-verbaal van de vergadering van 1 oktober 2021, blz. 75: de OVAM heeft naar alle zorgvuldigheid en behoorlijkheid NOOIT geconcludeerd dat er inzake PFOS/PFAS geen enkel risico zou zijn voor de mens.

De getuigen van de OVAM evenals de OVAM als intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid, vertrouwen erop dat dit standpunt en deze verduidelijkende toelichtingen worden toegevoegd aan het dossier en het Verslag van de Parlementaire Onderzoekscommissie. “

Met de meeste hoogachting,

Namens de OVAM

Henny De Baets
Administrateur-generaal

De getuigen van de delegatie van de OVAM

Henny De Baets
Administrateur-generaal

Ann Cuyckens
Afdelingshoofd

Dirk Dedecker
Geoloog

Johan Ceenaeme
Adviseur-ingenieur

Bart Thibau
Adviseur